

Кімге: "Батыс Қазақстан облысы Бөрлі ауданының сәулет, қала құрылысы және құрылыс бөлімі" мемлекеттік мекемесі

Автордың аты - жөні және лауазымы: Нуретов Нұрхан Махатұлы, Бөрлі ауданы сәулет, қала құрылысы және құрылыс бөлімінің бас маманы.

Күні: 16.10.2024 ж.

Тақырыбы: Ақсай қаласын абаттандыру негіздері.

Кілт сөздер: Абаттандыру, саябақ, стадион, ландшафт, мәдинет.

Аналитикалық жазба

Кіріспе: Аумақты абаттандыру – қалалық және ауылдық елді мекендердегі өмір сүру жағдайларын жақсарту мақсатында жасыл аймақтарды құру, қоғамдық орындарды дамыту және қалалық инфрақұрылымды жетілдіруге бағытталған кешенді шаралар жиынтығы. Ақсай қаласы – Батыс Қазақстан облысындағы маңызды өнеркәсіптік орталықтардың бірі. Мұнай-газ өндірісінің дамуымен бірге қаланың экологиялық жағдайы нашарлап, аумақты абаттандыру қажеттілігі туындады. Бұл шаралар қаланың экожүйесін жақсартып, тұрғындардың өмір сүру сапасын арттыруға бағытталған.

1-кесте - Аумақты абаттандыру бірнеше маңызды аспектілерді қамтиды

Экологиялық тұрақтылықты арттыру	Әлеуметтік қолайлылық	Қалалық инфрақұрылымды дамыту
Жасыл желектерді көбейту және ландшафтты жобалау арқылы қоршаған ортаны жақсарту.	Қоғамдық орындарды абаттандыру арқылы халықтың өмір сүру деңгейін көтеру.	Жолдар, көшелер, алаңдар, скверлер, жарықтандыру және көлік қатынасының ыңғайлылығы қала тұрғындарына қолайлы жағдай жасайды.

Мақсаты: Ақсай қаласының аумағын тиімді абаттандырудың негізгі бағыттарын анықтап, оны экологиялық және әлеуметтік-экономикалық тұрғыдан жақсарту шараларын әзірлеу.

2. Негізгі бөлігі

Аумақты абаттандыру ұғымы және оның маңызы

Аумақты абаттандыру – бұл тек қаланы әсемдеумен ғана шектелмейді, сонымен қатар қалалық ортаның экологиялық, экономикалық және әлеуметтік жақсаруына бағытталған маңызды шаралар кешені. Ол қала тұрғындарына жайлы өмір сүру ортасын қамтамасыз етеді, сонымен қатар қала экожүйесінің тұрақтылығын сақтауға ықпал етеді.

Ақсай қаласының ерекшеліктері

Ақсай қаласы Батыс Қазақстан облысының солтүстігінде орналасқан, мұнай-газ өнеркәсібімен танымал. Өнеркәсіптік кәсіпорындардың белсенділігі қала экологиясына айтарлықтай әсер етуде, соның ішінде ауаның ластануы және жасыл аймақтардың жетіспеушілігі байқалады.

Қалада жаяу жүргінші жолдарының, саябақтардың, демалыс орындарының және жасыл желектердің жеткіліксіздігі тұрғындарға жайлы өмір сүруді қиындатады. Абаттандыру шаралары тұрғындардың денсаулығына да, жалпы экологиялық жағдайға да оң әсер етеді.

Ақсай қаласындағы абаттандыру мәселелері

Жасыл аймақтардың жетіспеушілігі: Ақсай қаласындағы жасыл желектер саны жеткіліксіз, бұл экожүйенің тұрақтылығына кері әсер етеді.

Қоғамдық демалыс орындарының тапшылығы: Қалалық инфрақұрылымның, саябақтардың, алаңдардың және демалыс орындарының аз болуы қаланың әлеуметтік-мәдени дамуына кедергі келтіреді.

Экологиялық проблемалар: Мұнай-газ өндірісінің әсерінен қала ауасы ластанып, экологиялық қауіптер артуда. Сонымен қатар, қалада қалдықтарды қайта өңдеу жүйесі жеткілікті деңгейде дамымаған.

Аумақты абаттандыру бағыттары

Жасыл желектерді кеңейту: Қаланың орталығында және шет аймақтарында ағаш отырғызу, саябақтар салу және жасыл аймақтарды құру арқылы қала ауасын тазарту және экологиялық тепе-теңдікті қалпына келтіру қажет.

Қоғамдық кеңістіктерді жақсарту: Қаланың қоғамдық кеңістіктерін дамыту үшін жаңа демалыс орындарын, спорттық және ойын алаңдарын салу қажет. Бұл тұрғындардың бос уақыттарын тиімді өткізуге және қаланың тартымдылығын арттыруға ықпал етеді.

Көлік инфрақұрылымын дамыту: Жолдарды кеңейту, жаяу жүргінші және велосипед жолдарын жасау арқылы қала ішінде көлік қозғалысын тиімді реттеу қажет. Бұл экологиялық жүктемені азайтуға көмектеседі.

Қалдықтарды қайта өңдеу: Экологиялық қауіптерді азайту үшін қалдықтарды қайта өңдеу жүйесін енгізу қажет. Бұл қоршаған ортаны қорғауға және қала тазалығын сақтауға мүмкіндік береді.

2.1 Саябақтар және жасыл аймақтар

Саябақтар мен жасыл желектер қаланың экологиялық жағдайын жақсартып қана қоймай, тұрғындар үшін маңызды демалыс орындары болып табылады. Ақсай қаласында саябақтардың саны шектеулі болғандықтан, тұрғындарға демалыс үшін жеткілікті қоғамдық орындар жоқ. Саябақтарды дамыту арқылы қала экожүйесін жақсартуға, ауа сапасын көтеруге, қала ішіндегі температураны төмендетуге болады.

Саябақтардың негізгі функциялары:

Экологиялық тепе-теңдікті қалпына келтіру;

Қалалық ауа сапасын жақсарту;

Тұрғындардың бос уақыттарын тиімді өткізуге жағдай жасау;

Спорттық және мәдени іс-шаралар өткізу.

1-сурет – Ақсай қаласының Наурыз паркі

2.2 Стадиондар және спорттық инфрақұрылым

Стадиондар мен спорттық алаңдар тұрғындардың денсаулығын нығайту мен спорттық өмірді дамытуға мүмкіндік береді. Ақсай қаласында спорттық инфрақұрылымның жеткіліксіздігі халықтың дене белсенділігіне кері әсерін тигізеді. Жаңа стадиондар мен спорт кешендерін салу, спорттық жарыстар мен жаттығу алаңдарын ұйымдастыру арқылы қала тұрғындарына салауатты өмір салтына жағдай жасауға болады.

Стадиондар салудың артықшылықтары:

Спорттық жарыстар өткізу арқылы қалаға туристтерді тарту;
Жастар мен балалардың спортқа деген қызығушылығын арттыру;
Қала тұрғындарының бос уақыттарын тиімді ұйымдастыру.

2-сурет- «Қарашығанақ» спорттық сауықтыру кешені

2.3 Ландшафттық жобалау

Ландшафттық жобалау қаланың көркемдік және функционалдық келбетін жақсарту үшін қажет. Ландшафттық дизайн қала аумағын жасылдандыру, жасанды су қоймалары мен гүлзарларды құру, демалыс аймақтарын жақсарту сияқты жобаларды қамтиды. Ақсай қаласында табиғи және мәдени ландшафтты сақтау, оны жаңарту және қаланың экологиялық жүйесін дамыту абаттандырудың негізгі бағыттарының бірі болып табылады.

Ландшафттық жобалаудың маңызды аспектілері:

Жасыл желектерді көбейту арқылы экологиялық жағдайды жақсарту;

Қала ортасын эстетикалық тұрғыдан жақсарту;

Табиғи ресурстарды тиімді пайдалану және сақтау.

2.4 Мәдениет нысандары

Абаттандыру аясында **мәдениет нысандары** маңызды рөл атқарады. Мәдениет үйлері, концерт залдары, кітапханалар және мұражайлар қала тұрғындарының рухани дамуына, мәдени іс-шаралар өткізуге мүмкіндік береді. Ақсай қаласында мәдени орындардың тапшылығы байқалады, сондықтан мәдени инфрақұрылымды дамыту қаланың мәдени өмірін жандандыруға ықпал етеді.

3-сурет-Ақсай қаласының мәдинет үйі

Мәдениет нысандарының артықшылықтары:

Қала тұрғындарының рухани және мәдени дамуына жағдай жасау;

Қоғамдық және мәдени іс-шараларды өткізу үшін алаңдар құру;

Қалада мәдени туризмді дамыту мүмкіндігі.

3. Қорытынды

Ақсай қаласының абаттандыру мәселелері қаланың экологиялық, әлеуметтік және экономикалық дамуы үшін маңызды болып табылады. Аумақты тиімді абаттандыру қаланың экологиялық жағдайын жақсартып қана қоймай, оның әлеуметтік тартымдылығын арттыруға ықпал етеді. Жасыл аймақтарды көбейту, инфрақұрылымды жақсарту және тұрғындардың қатысуын арттыру арқылы Ақсай қаласының өмір сүру сапасын едәуір жоғарылатуға болады.

Ақсай қаласын абаттандыру – бұл ұзақ мерзімді және кешенді процесс. Қаланың экологиялық жағдайын жақсарту, жасыл аймақтарды кеңейту, инфрақұрылымды дамыту арқылы тұрғындардың өмір сүру сапасын арттыруға болады. Аумақты абаттандыру Ақсайдың экологиялық мәселелерін шешуге, қалада жайлы әрі қауіпсіз орта құруға бағытталған маңызды қадам.

4. Ұсынымдар

Жасыл желектерді көбейту: Қалада ағаш отырғызу және саябақтар салу арқылы экологиялық жағдайды жақсарту.

Қоғамдық орындарды жаңарту: Қоғамдық демалыс орындарын, алаңдарды және жаяу жүргінші жолдарын көбейтіп, тұрғындарға жайлы орта жасау.

Экологиялық бағдарламаларды енгізу: Қалдықтарды қайта өңдеу жүйесін дамыту және суды үнемдеу технологияларын енгізу.

Қоғамдық қатысуды арттыру: Тұрғындарды қаланы абаттандыру шараларына тарту және олардың экологиялық сауаттылығын арттыру бойынша жұмыстар жүргізу.

Саябақтарды дамыту: Қалада жаңа саябақтар ашып, жасыл желектерді көбейту қажет. Бұл тұрғындарға демалыс аймақтарын құруға мүмкіндік береді.

Стадиондар мен спорттық нысандарды дамыту: Қала тұрғындары үшін жаңа стадиондар мен спорт алаңдарын салу арқылы денсаулықты нығайтуға жағдай жасау.

Ландшафттық жобаларды іске асыру: Қала көркін жақсарту үшін ландшафттық дизайнды дамыту, гүлзарлар мен жасыл аймақтарды құру.

Мәдениет нысандарын кеңейту: Мәдениет үйлерін, кітапханаларды және концерт залдарын дамыту арқылы тұрғындардың рухани және мәдени қажеттіліктерін қанағаттандыру.

5. Пайдаланған дереккөздер тізімі

Қазақстан Республикасының Экологиялық кодексі.

Оспанов, Т. "Қалаларды абаттандырудың негізгі аспектілері". Алматы, 2019.

Сағындықов, Б. "Қазақстан қалаларын абаттандырудағы заманауи тәжірибелер". Урбанистика журналы, 2020.

Ақсай қаласының ресми статистикалық деректері.